עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ה מהל' תפלה ה"ד טוש"ע או"ח סי' צ"ה ס"ב

טז
ב טוש"ע שם סי' רפו ס"ב

תורה אור

בברכה בקרית שמע ובתפלה בברכה בונה ירושלם
בתפילה אלהי דוד ובונה ירושלם בקרית שמע
פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל
ירושלם *כתוב אחד אומר °אלך ואשובה אל הושע ה
מקומי וכתוב אחד אומר °והיו עיני ולבי שם מלכים א ט
כל הימים הא כיצד פניו למעלה א ועיניו ולבו
למטה. ואם לאו יכוין את לבו כנגד בית קדש
הקדשים לאי זה בית קדש הקדשים ר' חייא
רבא כנגד קדשי הקדשים של מעלן ר"ש בן
חלפתא אמר כנגד בית קדש הקדשים שלמטן
א"ר פינחס לא פליגין בית קדשי הקדשים שלמטן
מכוון כנגד בית קדש הקדשים של מעלן °מכון שמות טו
לשבתך מכוון כנגד שבתך *°הר המוריה ר' ד"ה ב ג
חייא רובא ורבי יניי חד אמר שמשם הוריה ג
יוצאה לעולם וחרנה אמר שמשם יראה יוצאה
לעולם ארון ר' חייא רובא ור' ינאי חד אמר
שמשם אורה יוצאה לעולם וחרנה אמר שמשם
ארירה יוצאה לעולם דביר ר' חייא ור' ינאי חד
אמר שמשם דבר יוצא לעולם וחרנה אמר שמשם
דיברות יוצאין לעולם: היה יושב בספינה או
באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים.
היא אסדא היא *אסכריא היא רפסודות °ונביאם דה"ב ב
לך רפסודות אל ים יפו:

הלכה ו מתני' *רבי אלעזר בן עזריה אומר
אין תפילת המוספין אלא
בחבר עיר וחכמים אומרים בחבר עיר ושלא ד בחבר
עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם
חבר עיר היחיד פטור מתפילת המוספין:

גמ' ר' ביבי בשם ר' חנה אמר הלכה כר' יודא שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה מילתיה דשמואל
אמר כן דשמואל אמר אנא מן יומיי לא צלית דמוספא אלא חד זמן דמית בריה דריש גלותא
ולא צלו ציבורא וצלייתי מיליהון דרבנן פליגן דמר ר' יעקב בר אידי בשם ר"ש חסידא ברועים ובקייצים
הא מתני' לא אמר ברועים ובקייצים הא שאר כל אדם חייבין מילתיה דר' יוחנן אמר כן דמר
ר' יוחנן אני ראיתי את רבי ינאי עומד ומתפלל בשוק של ציפורין ומהלך ד' אמות ומתפלל של מוסף
ואין חבר עיר בציפורין את שמע מינה תלת את ש"מ של ציפורין בציפורין את שמע מינה חלוקין
על

בברכה. בברכת המזון ובברכת מעין ג': בק"ש. בברכת ק"ש: הא כיצד פניו. כביכול למעלה ועם כל זה עיניו ולבו למטה להחזירה לבנינה: פיסקא ואם לאו וכו': שמשם הוריה יוצאה לעולם. מב"ד שבלשכת הגזית: ארון. תיבת ארון קדרים: שמשם ארירה יוצא לעולם. לעכו"ם: דביר. במלת דביר דקרא על בית קדשי הקדשים קא דרים: שמשם דבר יוצא. לעכו"ם: וחרנה אמר שמשם יוצאין הדיברות. שהיו כתובין בשני לוחות הברית ומונחין שם: היא אסדא. דתני הכא היא אסכרא דתנינן בפ' הספינה היא רפסודות בלשון המקרא:

הלכה ו מתני'. אין תפלת מוספין אלא בחבר עיר. בחבורות העיר כלומר בציבור ולא ביחיד: בחבר עיר וכו'. בין בציבור בין ביחיד: רבי יהודה אומר משמו. של ר"א בן עזריה וכו' ואיכא בין ת"ק לר' יהודה ביחיד הדר בעיר שאין שם עשרה דלת"ק אליבא דר"א בן עזריה דאמר לא תקנוה אלא בחבר עיר יחיד זה פטור ולר' יהודה משמו אין היחיד פטור אלא כשהוא במקום עשרה שהש"ץ פוטרו והלכה כחכמים: **גמ'** הלכה כר' יודה וכו'. דאין היחיד פטור מתפלת מוספין אלא במקום שיש חבר העיר: מילתיה דשמואל אמר כן. ואף שמואל שמענו ממילתיה דס"ל כן דאמר מן יומי לא התפללתי מוסף משום שסמכתי על הש"ץ שמוציא ידי חובתי אלא פעם אחת שמת בנו של ריש גלותא והיו כל העם טרודין ולא היו יכולין להתפלל בצבור ואז התפללתי תפלת מוסף ביחיד אלמא דהיכא דמצלו צבור היחיד פטור הוא ממוסף אבל בלאו הכי לא וכר' יודה: מיליהון דרבנן. הני דלקמן פליגין עליה דשמואל דאמר ר' יעקב בר אידי דברועים ובקייצים שומרי מוקצה התאנים האי מתניתא. כלומר דלאינהו הוא שאמרו שהש"ץ מוציא ידי חובתן לפי שאלו הן בשדה תמיד ואינם בקיאים בתפלה וא"כ לא אמרו אלא ברועים ובקייצים בלבד הא שאר כל האדם חייבין להתפלל מוסף ואפילו במקום שיש חבר עיר דלא כשמואל: מילתיה דר' יוחנן. וכן שמענו מדר' יוחנן שאמר שראה לרבו ר' ינאי שהיה עומד ומתפלל שחרית בשוק של ציפורי והלך ד' אמות וחזר ומתפלל שם מוסף ומשום שצריך להפסיק מעט בין תפלה לתפלה כדלקמן ומיהת שמעינן דלא כשמואל דכי אין חבר עיר בציפורין ודאי דאיכא ואפ"ה התפלל מוסף ביחיד: את שמע מינה תלת. וקאמר הש"ס דמהאי דאמר ר' יוחנן ש"מ תלת מילי לדינא: את שמע מינה של ציפורין בציפורין. כלומר חדא דשמעינן מינה דשוק של ציפורי הוי כמו שאם היה בציפורי גופה ולמאי נ"מ להא דאמרינן בסוף פ"ק דכתובות
על

מסורת הש"ס

יבמות קס: ע"ש.

תענית טז.

ע' בערוך ערך אסדא. וערך אסכריא ובתוס' שם. ברכות ל.

מראה הפנים

פיהו שכל פונין לו בתפלתן כדי שמתוך כך יזכרו להתפלל עליו. ובבבלי פרקין דף ל' דמייתי האי תוספתא כולה וקאמר עלה מאי קרא כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו. ולכאורה כל פיות פונים לא שייכא למידרש כל כך מהא אבל נראה דמובלע דרשא דהכא גם לפי הדרשא דהתם שהרי גם כן האי דיוקא דמדייק כאן איכא למידק למאי דדרים התם דבחרבנו מנין והתם לא מייתי האי קרא דמלכים הוא שהיכל לפני אלא דב"פ דדרים מהאי קרא גופיה לשני הזמנים דהא כתיב בנוי לתלפיות ומשמע דבעודו בבניינו משתעי וא"כ איכא למידק טפי כדאמרן בחרבנו מנין לפיכך מסיים תל שכל פיות פונים בו וכלומר דתרוייהו משתמעי מהכא דמדכתיב בנוי שמעינן בעודו בבנינו ומתלפיות דרשינן תל והיינו בחרבנו שנעשה לתל ועם כל זה פיות שהכל מתפללין עליו וממילא פונים בו בתפלתן שמתוך כך יתפללו עליו כעין דאמרינן לדרשא דהכא:

הר המוריה. פליגי נמי הכי ר' לוי ור' חמא בר חנינא בבבלי פ"ב דתענית דף י"ו ע"א ופירש"י ז"ל דאברהם קרא למקום העקידה הר יראה וכתיב אל הר המוריה וט"ס הוא אל ארץ המוריה נ"ל דלא מצינו הר המוריה כ"א בד"ה ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלם בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו וגו' ומשום דהך דרשה דדרשי בה לא שייכא על הארץ הלכך דרשי על הר המוריה שנאמר בד"ה ולא על ארץ המוריה הכתוב בתורה ובענין שנאה לעכו"ם דדרים וכן בהא דלקמן כאן הארכתי בזה בחיבורי פני המנורה ואין כאן מקומו:

אנא מן יומיי לא צלית דמוספא וכו'. כעין הך אמר שמואל נמי התם בפרקין דף ל' ע"ב ומסיק נמי שם כר' יוחנן שהעיד על ר' ינאי דלקמן דפסק כחכמים דמתני' ובהא דקאמר הכא ומהלך ד' אמות ומסיק לא סוף דבר עד שיהלך אלא אפילו שהא וכו' וכן פסק הטור סי' ק"ה ובב"י שם כתוב בשם התוס' שהביאו האי דהכא דהיינו כדי שיהלך ד' אמות. ובתוס' שלפנינו אינו כן אלא כתוב בדף הנזכר ד"ה כדי שתתחולל דעתו עליו ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך ד' אמות ונראה דבכיון כתבו כן ולא הביאו האי מסקנא דהכא דהתם קאמר כמה ישהא בין תפלה לתפלה רב הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו ופרש"י ז"ל דהיא היא אלא בלישנא בעלמא פליגי אבל דעת התוס' נראה דמפרשי דפליגי בהך דהכא דלמ"ד כדי שתתחונן דעתו דהיינו כדי שתהא דעתו מיושבת מעצמו א"כ בכדי שילוך ד' אמות סגי דבתוך כך דעתו מיושבת ומ"ד כדי שתתחולל דעתו היינו לשון חל שתהא דעתו חלה עליו והוא מחמת איזה מעשה או סיבה הגורמת או הזמן גורם כמשמעות לשון חל עליו בכל מקום והיינו כשילך ד' אמות שמתוך כך מהולל דעתו עליו וא"כ האי מ"ד שתתחונן הוא לפי המסקנא דהכא ואידך למאי דאמר מעיקרא את ש"מ וכו' והיינו דמלייני באידך המ"ד ולא מקודם וע"ז כתבו ומפרש בירושלמי וכו' יהיה איך שיהיה אם כוונת התוס' כך או לא האי פירושא נראה במילתא דהכי אמוראי דפליגי בהא וזהו דמסיים שם מ"ד כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב ואתחנן אל ה' והיינו דשם מעצמו התפלל משה ולא היה לו התעוררות ממקום אחר לתפלה זו אלא בנתיישב בדעתו להתפלל וזהו לשון חינון ומ"ד שתתחולל דעתו יליף לה מויחל משה דשם התעורר אותו ית' ב"ה להתפלל כדדרשו הז"ל מועתה הניחה לי וכו' וזהו לשון ויחל שחלה עליו התפלה מחמת כן. והיינו טעמא נמי דדקדק הרמב"ם ז"ל בפ"י מתפלה בהלכה י"ו וכתב ישהא בין תפלה לתפלה כדי שתתחונן דעתו עליו משום דהאי מ"ד כמסקנא דהכא ס"ל:

את שמע מינה של ציפורין בציפורין. של ציפורין הוא כמו דקאמר לעיל שוק של ציפורין ודרכו של הש"ס הזה בלישנא קלילא וכציפורי עצמה דמי ולענין דינא כדפרישים בפנים דליכא למימר להאי דינא גופיה דא"כ היינו הך דקאמר את ש"מ חלוקין על ר' יהודה ומאי ש"מ תלת דקאמר:

רבי

פירוש מבעל ספר חרדים

הרוח כמו שמבואר בפרק לא יחפור עכ"ל. מחזירין. פניהם בתפילה: הר המוריה שמשם הוריה. לכך נקרא ירושלים ארץ המוריה כדכתיב כי מציון תצא תורה מלשכת הגזית שבמקדש ששם סנהדרין יושבין ולהכי נמי נקרא המקדש דביר שמשם יוצאות דברות כלומר דיני עשרת הדברות שכל התורה פירוש עשרת הדברות היא ואידך דרים לשון שם מקום המשפט לאלהי יעקב: מתני'. אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר. לא תקנוה אלא בציבור: בחבר עיר. חבורת העיר אבל לא ליחיד: משמו. של ר' אלעזר בן עזריה. ומפרש בבבלי דר' יהודה בא להתמיר דלת"ק אליבא דראב"ע כי היכי דאיכא בעיר עשרה שמתפללין יחיד שלא בא לבה"כ פטור מתפילת המוספין [ה"נ] אם אירע אונס לציבור שלא התפללו יחד א"כ מקום דליכא עשרה פטור כל יחיד ור' יהודה אתא לומר דלא פטר ראב"ע היחיד אלא היכא דאיכא עשרה בעיר שהתפללו וה"ק כל מקום שיש שם חבר עיר הוא דיחיד פטור אבל אי ליכא א"נ דנאנסו ולא התפללו כל יחיד חייב: גמ'. דמית בריה וכו'. ונטרדו בעירוד ההספד כי ריש גלותא היה להם כמלך והכל עסוקים בהספדו לכך לא יכלו להתפלל מוסף: וצליית. ולת"ק דראב"ע היחיד פטור אלא ודאי סבירא ליה דהלכה כר' יהודה: מיליהון דרבנן. חכמי הדור של שמואל ורב ביבי חלקו עליהם ופסקו להיפך דמקום שאין עשרה פטורין ומקום שיש עשרה כל יחיד נמי שבאותה העיר חייב: ברועים וקייצים. כלומר לא פטרו חכמים יחיד אלא כשהם במקום שאין עשרה כגון הרועים שרועים רחוק מהישוב וכן עושי פירות הקיץ כלומר המייבשים אותם בהרים: מתניתא לא אמרה אלא ברועים וכו'. כלומר ודאי הני רבנן לא פליגי אסברא דמתני' דסברה דטפי יש לחייב כשאין עשרה בעיר ממקום שיש בו עשרה אלא ודאי ברייתא אשכחו דאומרת כן בהדיא: הא מתניתא וכו'. כלומר הא ודאי מתניתא אשכחא דקתני הכי לא אמרו אלא וכו' רועים וקייצים דהיינו יחיד מקום שאין שם חבר עיר: הא שאר כל אדם. דהיינו יחיד מקום שיש בו חבר עיר: מילתיה דר' יוחנן אמרה כן. כלומר אבל מילתיה דר' יוחנן כרב [ביבי] ושמואל דלעיל: ואין חבר עיר בצפורין. בתמיה ודאי ידוע היה שעיר גדולה היא והא אמר ר' יהודה כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור וכי תימא משום דס"ל לר' ינאי כרבנן דמתני' דאמרו דאין חילוק בין חבר עיר ללא חבר עיר א"כ מאי בא ר' יוחנן להשמיענו הא בכל דוכתא הלכה כרבים: ש"מ שמע [מינה] שהשוק רחוק מאד מצפורי העיר והשיב באפי נפשיה מקום שאין שם חבר עיר וכיון דאין יכול בצפורי עצמה לא היה מתפלל דהלכה כר' יהודה דאמר מקום (שאין) [שיש] שם חבר עיר יחיד פטור: ש"מ חולקין וכו'. דת"ק אליבא דראב"ע ס"ל דכי היכי דבמקום דאית ביה חבר [עיר] היחיד פטור הכי נמי מקום
דלית

שנויי נוסחאות (סו"ג) ישראל ועל ירושלם בכי"ר ישראל מנחם ציון ובונה ירושלים. (סו"ד) ואשובה במקרא אשובה. (סו"ה) והיו עיני (מלכים א' ט'). (סול"ג) אל ים במקרא על ים (ד"ה ב' ב' ט"ו). (סול"ז) משמו בד"ו ליתא. (סול"א) אידי בכי"ר אמי. ר"ש בד"ו רבי שמעון. (סול"ד) ש"מ (בד"ו) שמע. של ציפורין בציפורין בכי"ר ששוקי של ציפורים בציפורים.

מערכת הזעיר

ר' חייא רובא ור' יניי. גירסת הערוך (ע' אכן א') ר' חייא רבה ור' ינאי: [ותרנה] בערוך גרס "וחד": [ר' חייא] רובא ור' יניי גירסת הערוך ר' חייא רבה ור' יוחנן: **אורה.** גרס הערוך אור. [וחרנה] גירסת הערוך וחד: [דביר] ר' חייא ור' ינאי אמר גה"ע דבור (דביר) חד אמר: [וחרנה] גרסת הערוך [אסדא] בערוך ע')

סדס) סדה פי' משימין עצים שתי וערב על המים עד שיעשו מגדל ויעלו עליו בעלי המלחמת. וי"א כשיש להן עצים גדולים ולא יחזיקים הספינות יאסרו אותם חבילות גדולות וישימו גם עליהם ויוליכום ברוח עד המחוז כמו דוברה ורפסד.

עמודי ירושלים

דביר כו' שמשם דבר יוצא לעולם. עי' תוספות יום טוב מדות (פרק ד' משנה א') שהעתיק בשם הראבי"ה שגרס כאן היכל שמשם כלכלה יוצאת לעולם בתפלה של כהן גדול ביום הכפורים ודביר על שם דבר ה' מירושלים ואית דאמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך כו' עיין שם ולפנינו חסר כל זה:

עמודי ירושלים תנינא

בק"ש פורש סוכת שלום רוקח (סי' מ"מ) ומש"ש פא"מ"ס: